

AIR

ARTIST IN RESIDENCE BERGEN

Fagutvikling av gjestekunstnerordninger - en case studie

KULTURELT UTVIKLINGSPROGRAM
HORDALAND FYLKESKOMMUNE

INNHold

side 3	INNLEDNING
side 6	DEL 1 - CASE BESKRIVELSE
side 6	Kulturpolitisk forankring
side 7	Nasjonaliteter
side 8	Studio og bolig
side 8	Søknad og utvelgelse
side 9	Programmering
side 10	Kobling til kunstmiljøene i Bergen
side 11	Ankomst og opphold
side 12	Negative erfaringer
side 13	DEL 2 - AIR BERGENS BETYDNING FOR KUNSTNERNE
side 14	AIR MODELLER
side 15	FAKTORER SOM PÅVIRKER OPPHOLDET
side 15	Faglig og sosial kontakt
side 16	Støtte og service fra vertskapet
side 17	Kunstnerens forventninger
side 18	Stedlige kvaliteter
side 19	AIR BERGENS BETYDNING FOR KUNSTMILJØENE I BERGEN
side 21	NETTVERK OG SAMARBEID I ETTERKANT AV OPPHOLD
side 23	DEL 3 - HVA KAN VI LÆRE AV UNDERSØKELSEN
side 24	KORT EGNEVALUERING AV AIR BERGEN
side 25	OVERFØRING TIL ANDRE AIR
side 31	OPPSUMMERING
side 34	REFERANSER

Forsidebilde: Lütz Rainer-Müller (Tyskland) og Stian Ådlandsvik (Norge) i Studio 1, 2010.

INNLEDNING

Globaliseringen av kunstverden har medført at kunstneres reisevirksomhet har økt de siste tiårene. Gjestekunstnerordninger, eller artist in residence (air), representerer en infrastruktur som gjør det mulig for kunstnere å ha kortere eller lengre arbeidsopphold andre steder enn der de bor. Internasjonalt har det vært en stor oppblomstring av gjestekunstnerordninger, og i norsk sammenheng har interessen for air vært økende. Det finnes gjestekunstnerordninger både i byene og i distriktene. USF har siden 1999 vært ansvarlig for driften av en gjestekunstnerordning finansiert av Bergen kommune. Ved utløpet av 2012 har 155 utenlandske kunstnere hatt arbeidsopphold på USF gjennom AIR Bergen.

Det finnes lite systematisk dokumentasjon, evaluering eller forskning om artist residencies, ikke bare i norsk sammenheng, men også internasjonalt. Derfor har USF tatt initiativ til å dokumentere og evaluere sitt eget arbeid med air. Hensikten er todelt. For det første ønsker USF å videreutvikle og forbedre egen praksis. For det andre er målet å systematisere erfaringene på en slik måte at de kan komme andre som har, eller ønsker å starte opp, en artist residency til gode. Dette er også noe av begrunnelsen for at Hordaland fylkeskommune har tildelt midler fra Kulturelt utviklingsprogram (KUP) til prosjektet. Med en voksende interesse for gjestekunstnerordninger og et behov for kompetanse i etablering og drift av slike tilbud ønsker fylket at prosjektet kan komme andre til gode. Slik sett er rapporten en case-studie av én gjestekunstnerordning. Den kunnskapen som rapporten bringer fram, sier mest om hvordan AIR Bergen fungerer, men vil forhåpentligvis også gi grunnlag, innsikt og refleksjoner for arbeid med gjestekunstnerordninger andre steder.

Men hva er egentlig artist in residence? Det finnes få definisjoner å bygge på, men de amerikanske forskerne Galligan og Cherbo ser på artist in residence som en av mange støtteformer for kunstnere. De definerer air slik: *"places that bring artists together into a community through a formal, competitive admissions process run by a professional, not-for-profit organization for the purpose of creative work that provides housing and work space"* (Galligan og Cherbo 2004:36). Selv om gjestekunstnerordninger er forskjellige, er det noen typiske fellestrekk. Gjestekunstnerordninger tilbyr bolig og studio for kunstnerne i en avgrenset periode. Gjestekunstnerne som har blitt tildelt opphold, har søkt og blitt vurdert i konkurranse med andre kunstnere. Gjestekunstnerordninger er som regel drevet uten at det er knyttet kommersielle interesser til dem. Det varierer hvor tett gjestekunstnerne kobles til et kunstmiljø eller kunstnerfellesskap. Et viktig spørsmål i denne rapporten blir hvordan AIR Bergen kan plasseres i dette bildet.

Fagutviklingsprosjektet som denne rapporten er resultatet av, startet høsten 2011. Den overordnede problemstillingen for prosjektet er: Hvordan kan vi på best mulig måte arbeide med air slik at utbyttet for gjestekunstnerne, vertskapet og kunstmiljøene blir optimalt med hensyn til skiftende rammebetingelser, globalitet, mobilitet og kunstfaglighet? For å svare på denne problemstillingen har vi delt den opp og spesifisert den i tre delproblemstillinger:

A) Hvilken betydning har AIR Bergen for kunstnerne som har brukt ordningen – kunstnerisk og karrieremessig? Kjernen i AIR Bergen er reises betydning for kunstnerisk utvikling og etablering av nettverk. Det er viktig å framskaffe kunnskap om hvilken betydning AIR Bergen har for kunstnerne som har deltatt i den.

B) Hvilken betydning har air for kunstmiljøet i Bergen? Som det går fram av ulike kommunale kulturpolitiske dokumenter, ønsker Bergen å bli den ledende byen innen samtidskunst i Norden. AIR Bergen er et ledd i å realisere denne målsetningen. Det er derfor viktig å framskaffe kunnskap om hvordan AIR Bergen bidrar til å utvikle Bergen som kunstby.

C) Hvilke erfaringer fra AIR Bergen kan overføres til andre gjestekunstordninger og til samarbeidet mellom dem? AIR Bergen er en av flere gjestekunstordninger på Vestlandet, men den største og eldste. Det er viktig å framskaffe kunnskap fra AIR Bergen slik at erfaringene kan komme andre og tilsvarende ordninger til gode.

For å gi svar på disse delproblemstillingene baserer prosjektet seg på flere metoder; epostintervju, fokusgruppeintervju, analyse av innsendte rapporter fra kunstnere og evaluering av egne erfaringer.

EPOSTINTERVJU

Det er sendt ut et epostintervju til alle kunstnerne som har hatt arbeidsopphold i ordningen. Epostintervjuet hadde en rekke spørsmål om kunstnernes erfaringer med AIR Bergen. Mange av spørsmålene ble stilt slik at respondentene skulle vurdere ulike sider av ordningen ved å svare ved hjelp av en skala fra 1-5. Hensikten var her å få et samlet bilde av hvordan kunstnerne vurderer ordningen. Det ble også stilt en rekke åpne spørsmål der respondentene fritt kunne formulere egne svar.

Utgangspunktet for utsendelsen av epostintervjuet er en liste med 113 kunstnere/kunstnergrupper. Flere av epostadressene viste seg imidlertid å være ugyldige. Slik manglet vi oppdatert kontaktinformasjon til flere av kunstnerne. Særlig gjaldt dette kunstnere som hadde opphold i de tidligste årene av ordningen. Etter to purrerunder endte vi opp med 28 svar. Dette er dessverre en del lavere svarprosent enn vi gjerne skulle ønsket oss, noe som betyr at de innkomne svarene ikke kan analyseres statistisk. Vi mener imidlertid at det ligger mange interessante synspunkter i svarene som gir grunnlag for fortolkning. Ikke minst gjelder dette de åpne spørsmålene. Vi vil trekke fram kunstnernes svar på disse utover i rapporten. Kunstnernes erfaringer med ordningen er svært viktig for å vurdere hva som fungerer godt og mindre godt. Dataene vi har fått gjennom spørreskjemaundersøkelsen gjenspeiler først og fremst de erfaringene respondentene hadde på det tidspunktet de hadde sitt opphold. For noen vil disse erfaringene ligge en del tilbake i tid, mens endringer og forbedringer i ordningen har skjedd i ettertid.

FOKUSGRUPPEINTERVJU

Det ble gjennomført et fokusgruppeintervju med sentrale aktører for kunstmiljøet i Bergen. De som deltok var Vilde Andrea Brun, rådgiver i Bergen kommune, seksjon for kultur, Malin Barth, leder for Stiftelsen Galleri 3,14 og kunstneren Maia Urstad. Intervjuet tok form av en lang samtale hvor alle ble oppfordret til å fortelle om sine synspunkter på hva gjestekunstnerordningen betyr for Bergens kunstmiljø. Disse personene ble valgt fordi de kjenner ordningen svært godt samtidig som de på ulike vis representerer viktige samarbeidspartnere for AIR Bergen.

ANALYSE AV RAPPORTER

Det ble gjennomført en evaluering av alle rapporter som ble innlevert av kunstnerne etter at deres opphold var avsluttet. Totalt sett har vi analysert 27 evalueringer. Dette er evalueringer som USF gjennomfører rutinemessig. I motsetning til epostintervjuet, som for mange av kunstnerne kom flere år etter deres arbeidsopphold i Bergen, svarer kunstnerne på evalueringsskjemaet kort tid etter Bergensoppholdet. Rutinen knyttet til evalueringsskjemaet ble etablert først i 2005 og fanger derfor ikke opp erfaringene til kunstnerne fra de første årene USF har driftet AIR Bergen. Det foreligger heller ingen evalueringer fra 2007.

EVALUERING AV USF SINE EGNE ERFARINGER

Til sist tar vi utgangspunkt i egne erfaringer som ansatte ved USF har opparbeidet gjennom arbeidet med ordningen gjennom flere år. Mye av denne kunnskapen ligger i det praktiske arbeidet fra dag til dag og i innsatsen for å forbedre de ulike sidene av ordningen. Dette er erfaringer og refleksjoner som det var viktig å sette ord på i dette fagutviklingsprosjektet.

PROSJEKTANSVARLIGE

Rapporten er laget av Stiftelsen Kulturhuset USF ved Evy Sørensen (prosjektleder) og Line Nord. Sigrid Røyseng har vært forskningsfaglig rådgiver.

Stiftelsen Kulturhuset USF

Georgernes Verft 12

5011 BERGEN

Tlf. 55 30 74 10 / post@usf.no

www.usf.no

www.arenausf.no

www.airbergen.com

www.airwestnorway.com

www.bergendesigninkubator.no

www.bergen-berlin.no

www.bergen-newyork.no

DEL 1

- CASEBESKRIVELSE

Kulturpolitisk forankring

Nasjonaliteter

Studio og bolig

Søknad og utvelgelse

Programmering

Koblinger til kunstmiljøene i Bergen

Ankomst og opphold

Negative erfaringer

Kulturpolitisk forankring

Gjestekunstnerordningen med navnet Artist in Residence Bergen ble etablert høsten 1999, etter initiativ fra USF og med finansiering fra Bergen kommune. Ordningen er implementert og omtalt som et tiltak i kommunens planprogram for kunstfeltet. I kunstplanen Kunstbyen Bergen 2008-2017 er mulighetene for nettverksbygging og internasjonal profilering beskrevet som en viktig suksessfaktor og et sentralt moment i kunstnerisk arbeid innenfor alle fagfelt. Mål for gjesteatelierer og residencies beskrives i et eget avsnitt: *"Gjesteatelier og residencies skal bidra til økt internasjonal nettverksbygging og profilering gjennom å gi bergenskunstnere arbeidsopphold utenlands, samt gi bergenske institusjoner og grupperinger mulighet til å ta i mot gjestekunstnere fra utlandet."*

Dette må sees i sammenheng med visjonen og hovedmålet i den internasjonale kunstplanen "Internasjonal kunst- og kulturutveksling i kunstbyen Bergen / Bergen kommunes strategiske handlingsplan for internasjonal kunst- og kulturpolitikk 2011-2015". *"Bergen kommunes internasjonale kunst- og kulturpolitikk skal bygge opp under hovedvisjonen om at «Den europeiske kulturbyen Bergen skal være blant Nordens fremste arenaer for nyskaping, modighet, åpenhet og kreativitet»."*

I evalueringen av forrige planperiode fra 2006 til 2009 trekkes gjestekunstnerordningene frem som vellykkede tiltak. Evalueringen konkluderer med at gjestekunstnerordningene som administreres av USF (AIR Bergen 1999, AIR Berlin 2007 og AIR Brooklyn 2008), samt øvrige ordninger administrert av kunstnere, har bidratt og bidrar til utvidet nettverks- og kompetansebygging, synliggjøring av Bergenskunstnere og fører til økt tilstedeværelse av utenlandsk kunst og kunstnere i Bergen.

Ved utgangen av 2012 har tilsammen 155 kunstnere hatt opphold på AIR Bergen. Oppholdet strekker seg vanligvis over tre måneder, i enkelte tilfeller litt kortere. Årlig er det kapasitet til 8 kunstnere i de to studioene, eller flere hvis noen vil dele bolig eller har et kortere opphold.

Nasjonaliteter

Kunstnerne som har hatt arbeidsopphold ved AIR Bergen, kommer fra hele verden. Ved utgangen av 2012 har følgende nasjonaliteter vært på besøk (enkelte har doble statsborgerskap, derfor vil antallet nasjonaliteter være høyere enn totalt antall gjester):

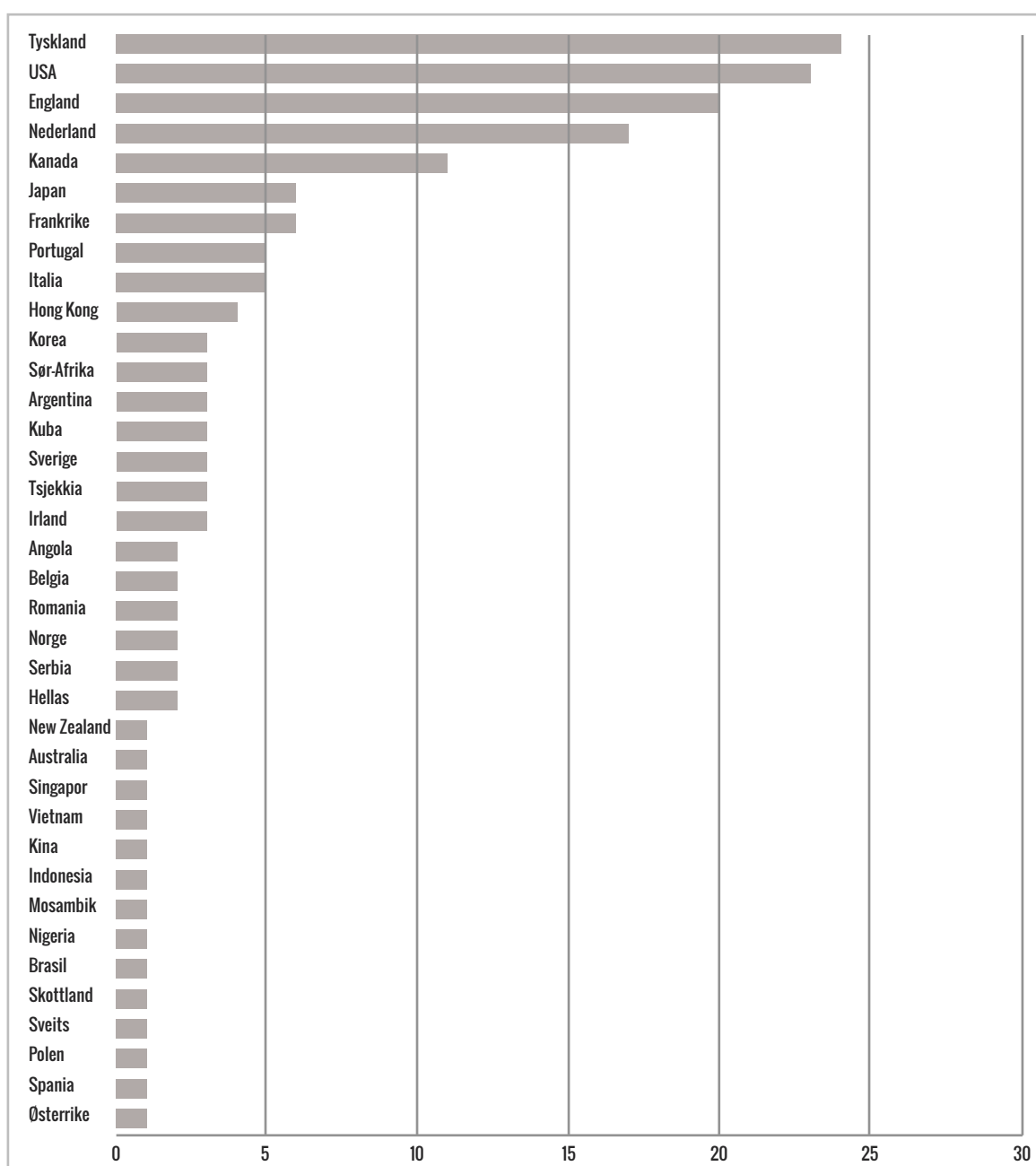
Europa: 101 til sammen, fordelt på Tyskland (24), England (20), Nederland (17), Frankrike (6), Italia (5), Portugal (5), Irland (3), Tsjekkia (3), Sverige (3), Hellas (2), Serbia (2), Norge (2) (i samarbeid med kunstner av annen nasjonalitet), Romania (2), Belgia (2), Østerrike (1), Spania (1), Polen (1), Sveits (1), Skottland (1).

Amerika: 41 tilsammen, fordelt på USA (23), Kanada (11), Cuba (3), Argentina (3), Brasil (1).

Afrika: 7 tilsammen, fordelt på Sør-Afrika (3), Nigeria (1), Mozambique (1), Angola (2).

Asia: 17 tilsammen, fordelt på Japan (6), Hong Kong (4), Korea (3), Indonesia (1), Kina (1), Vietnam (1), Singapore (1).

Oseania: 2 tilsammen, fordelt på Australia (1), New Zealand (1).

Gjestene representerer de fleste kunstformer og fordeler seg slik:

Visuell kunst: 104 (billedkunst, performance, installasjon, foto, film, video, nye medier, lydkunst, kuratorer).

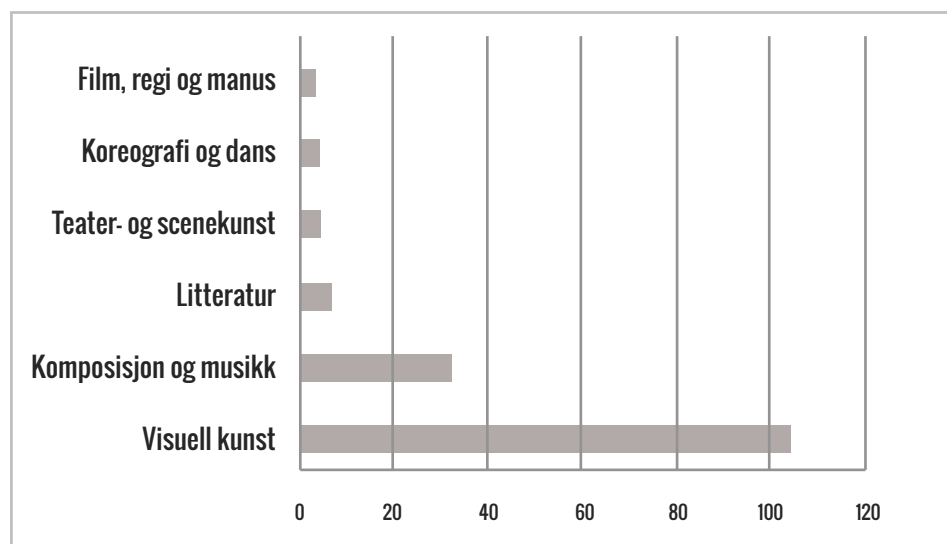
Komposisjon og musikk: 32

Litteratur: 7

Teater- og scenekunst: 5

Koreografi og dans: 4

Film, regi og manus: 3

Studio og bolig

Gjestekunstnerne disponerer hver sin bolig og eget studio på USF. Boligen er 21 m², en ettroms hybel med det som trengs for et par måneders opphold: en liten kjøkkenkrok, seng, skap, sofa (sovesofa som kan bli dobbeltseng), toalett/bad, balkong. Hyblene er utstyrt med dekketøy, kjøkkenutstyr, sengetøy og håndklær. Vaskemaskin til bruk for begge gjestekunstnerne er plassert i det største studioet.

Hyblene finnes på USF-området, og det tar to minutter å gå til studioene.

Studio 1 er 67 m² med flislagt golv. Det er utstyrt med kontormøbler, tegnebord, sofakrok, hyller og liten kjøkkenbenk med utslagsvask. Der er også balkong med utsikt mot Byfjorden. Rommet har store hvite vegger. Her kan man utøve kunstformer som "skitner til".

Studio 2 som er 47 m² ligger vegg i vegg med Studio 1. Det har laminatgolv med lyddempende "flytende golv". Tak og vegger har også lyddemping. Her er det kontormøbler, piano/keyboard, aktive høyttalere, lenestol, hyller og liten kjøkkenbenk. Studioet har store hvite vegger og store vinduer med utsikt over fjorden. Dette studioet er for "rene" arbeidere, f.eks. for komponister, musikere og forfattere.

Søknad og utvelgelse

Mange kunstnere henvender seg for å undersøke muligheten for opphold. Antallet interesserte varierer en del, men det dreier seg om ca 300 årlig. Disse mottar et standardsvar som består av kort informasjon om ordningen, hvem som kan søke og hva ordningen innebærer, samt opplysninger om søknadsprosessen. De får også en henvisning til elektronisk søknadsskjema og nettside som har ytterligere informasjon og

fotografier. Dersom de har spesifikke spørsmål som vil være relevante for et eventuelt opphold, får de også svar på det.

AIR Bergen har søknadsfrist 1. mars hvert år for tildeling av opphold det etterfølgende året. Søknadsfristen i 2012 gjelder altså for programmering av 2013. Dette har vist seg å være en god ordning; de valgte kunstnerne får tid til å søke støtteordninger, og administrasjonen ved AIR Bergen har tid til å planlegge det enkelte oppholdet.

Frem til 2011 har vi mottatt søknader både per post og epost, men fra 2012 har vi kun elektronisk søknadsinnsending. Dette innebærer at søkere kan gjennomføre hele søknaden via et standardisert søknadsskjema med mulighet for å laste opp utfyllende vedlegg. Vi krever at søknaden skal inneholde:

- Søknadsskjemaet med opplysninger om personalia, fag, ønsket periode m.m. (skjemaet baserer seg i høy grad på avkrysning for standardiserte svar).
- Oppdatert CV
- Prosjektbeskrivelse og plan for oppholdet
- Artist statement
- Arbeidsdokumentasjon som f.eks. foto, film, websider o.l.

Vi opplyser på forhånd om at mangelfulle søknader ikke blir vurdert.

Vurderingene av søknadene blir gjennomført av den ansvarlige i AIR-administrasjonen på USF og en fagperson fra kunstmiljøet i Bergen. I valg av fagperson legges det vekt på faglighet, bredde og kjennskap til Bergens kunstmiljø og internasjonale strømninger. Spesialiserte fagmiljøer og enkeltkunstnere bistår med vurderinger når det trengs. Bergen Elektroniske senter for kunst (BEK), Carte Blanche, Borealis og Skrivekunstakademiet er eksempler på gode partnere i slike tilfeller.

Fra 2012 har søknadsprosessen vært noe annerledes enn tidligere år. Tidligere har vi mottatt mellom ca 20 og 45 søknader årlig og hver enkelt søknad har vært oppe til full vurdering. I 2012 mottok vi 125 søknader, og vi måtte gjøre utvelgelsesprosessen enklere.

AIR-administrasjonen sorterte søknader etter visse kriterier; mangelfulle søknader har gått ut, likeså søknader fra kunstnere under utdanning eller uten profesjonell erfaring (med unntak av kunstnere som er i ferd med å avslutte MA studier). Videre er relevans for kunstmiljøene i Bergen og interessen for dialog med det lokale kunstmiljøet vektlagt. På den bakgrunnen har søknader fra for eksempel forfattere som ønsker ro og konsentrasjon i ferdigstillelsen av roman gått ut.

Basert på erfaring bruker vi skjønn i tillegg til de formelle kriteriene. Det betyr at vi i tilfeller hvor det er gode grunner for det, avviker fra de formelle kriteriene. Å kunne utvise skjønn basert på erfaring er viktig i utvelgelsesprosessen. Derfor har et par mangelfulle søknader med ekstra interessant arbeidsdokumentasjon likevel blitt videre vurdert.

Programmering

Vi forsøker å programmere tre-måneders opphold i de to studioene/boligene vi har tilgjengelig. Hvert år vil altså ca. åtte kunstnere motta tilbud om opphold. Enkelte kunstnere søker om noe kortere opphold, og det er vi åpne for å gjøre tilpasninger til. Det er en ofte en utfordring å sette sammen periodene slik kunstnerne selv ønsker det. Vi tar også andre viktige forhold med i vurderingen, for eksempel forsøker vi å programmere inn samtidsmusikkkomponister når Borealisfestivalen (årlig samtidsmusikkfestival) foregår, eller scenekunstnere når relevante arrangementer og festivaler foregår.

Den sør-koreanske performancekunstneren Yong-Gu Shin i Bergen. 2012.

Par eller partnere får ofte tildelt opphold sammen, slik at antall besøkende kunstnere blir hvert år høyere enn de åtte tilgjengelige periodene. Vanligvis organiserer vi også en venteliste med inntil fire kunstnere som får tilbud ved kanselleringer eller ved forkortede opphold.

Når de utvalgte kunstnerne har takket ja til tilbud om opphold sendes kontrakter med nøyaktige datoer ut. I tillegg mottar kunstnerne et informasjonsskriv de må signere at de har lest. Informasjonsskrivet inneholder konkret og detaljert informasjon om hvordan ordningen fungerer. Nettstedet www.airbergen.com inneholder mye informasjon, men informasjonsskrivet går langt grundigere til verks. Dette er gjort som et grep for å danne riktige forventninger til oppholdet og til hva administrasjonen kan bistå med og til hva en kan forvente seg av USFs og Bergens kunstmiljø. I tillegg har informasjonsskrivet mengder av detaljert informasjon om praktiske levetilstander; alt fra turtips, svømmehall, yoga og legevakt til hvor man kjøper fersk fisk, prisnivå osv. Informasjonen oppdateres kontinuerlig, den tar høyde for de fleste spørsmål, og har blitt et nyttig arbeidsredskap.

Kobling til kunstmiljøene i Bergen

Noen av Bergens kunstmiljøer blir involvert i forhold til aktuelle kunstnere allerede i søknadsprosessen. Enkelte kunstnere søker om opphold på bakgrunn av konkrete prosjekter med miljøer eller kunstnerkolleger i Bergen. For kunstnere uten kontakter i byen arbeider USF med å skreddersy koblinger til de lokale kunstmiljøene. Dette gjøres ved at vi lager en presentasjon av gjestekunstneren med tekst og bilder som sendes til relevante mottakere i kunstmiljøene. Hordaland Kunstsenterets nyhetsbrev er en veldig god kanal for generell informasjon om gjestekunstneren. Dette nyhetsbrevet sendes ut til store deler av kunstmiljøet i byen og fylket. Gjestekunstnerne blir også presentert på internettsiden vår der det også finnes et stort arkiv med alle tidligere gjestekunstnere.

Informasjon om alle kommende kunstnere går til BIT-Teatergarasjens arrangement "Prøverommet" som inviterer publikum og kunstnere til åpen scene/work in progress hver andre uke i høst- og vårsesongen. Her er det rom for alle faggrupper, både billedutstillinger såvel som installasjoner, video og performance.

I tillegg til den generelle informasjonen som blir sendt ut, leter vi etter koblinger til enkeltpersoner som arbeider med lignende tematikk som gjestekunstneren. Noen ganger resulterer det i god kjemi og sammenfallende interesser, andre ganger ikke.

Andre som ofte blir koblet til gjestekunstnerne, er BEK (Bergen senter for elektronisk kunst) der kunstnere kan benytte seg av utstyr, delta på workshops eller holde workshops og utveksle kunnskap. Borealis har gjentatte ganger hatt gjestekunstnere på programmet og har også vært vertskap for "egne" kunstnere som har jobbet med prosjekter før og under festivalen. Stiftelsen 3,14 (internasjonalt galleri) har hatt flere utstillinger, performance og artist talks med gjestekunstnere. Kunsthøgskolen i Bergen er også åpen for at kunstnerne kan delta på seminarer og forelesninger. Oppsummert kan kunstmiljøet i Bergen karakteriseres som imøtekommende, og det er som regel lett å finne interesse for de gjestende kunstnerne. (Se også side 17 om gjestekunstnerordningens betydning for kunstmiljøet i Bergen).

Gjestekunstnerne er ulike - noen ønsker å være selvgående, andre trenger mye oppfølging. Noen ganger engasjerer vi en egen kontaktperson for gjestekunstneren. Kontaktpersonen er godt kjent med kunstfeltet og kan følge opp faglig med ideér, innspill og kontaktnett. Denne kontaktpersonen inviterer ofte gjestekunstneren med på utstillingsåpninger og sosiale hendelser. Fra AIR-administrasjonen får gjestekunstneren tilsendt informasjon om åpninger, teaterforestillinger og andre kulturarrangementer i Bergen. Dersom gjestekunstneren i løpet av oppholdet deltar i utstillingsaktiviteter eller andre prosjekter, blir det informert om dette gjennom Hordaland kunstsenters nyhetsbrev, USF sine nettsider, VISP (produsent-enhet for visuell kunst) sine nettsider, facebook, andre relevante kanaler og til lokale medier.

Ankomst og opphold

Gjesten får utfyllende informasjon om transport fra flyplass/togstasjon til bolig og studio på USF Verftet. Vi ber om at kunstneren skal komme på hverdag innen kontortid, men når dette ikke lar seg gjøre, finner vi løsninger. Ved ankomst får kunstneren en kort guidet tur til hybel og studio, nøkler utleveres og noen praktiske informasjoner blir gitt. Vi tar også imot et depositum ved ankomst. Depositumet dekker sluttrenhold, eventuelle ødeleggelser i studio/hybel, eventuelt tap av nøkler og mobiltelefon. Det er sjelden nødvendig å ta i bruk depositumet, men det har vist seg å være nyttig i noen få tilfeller.

Dagen etter ankomst tar vi en prat over en kaffe. Her gjennomgår vi et kart over byen, peker ut steder som kan være interessante og forteller om USF og hva som foregår her. USF er et stort hus med mange virksomheter, og en av husets kunstnere tar med seg gjestekunstneren på en rundtur i atelierene. Dette er viktig for at gjesten skal føle seg velkommen, og det blir lettere å ta kontakt med hverandre. Kunstneren får også et AIR-identifikasjonskort som gir gratis adgang til en del kulturarrangementer på USF og andre steder.

Før ankomst har vi formidlet kontakt mellom de som har gjestekunstneropphold samtidig, og neste møte foregår gjerne med alle gjestekunstnerne samlet der vi går grundigere til verks i å finne ut hva de ønsker av oppholdet. Det kan dreie seg om folk eller miljøer en kan kontakte, hvor en kan skaffe seg arbeidsmaterialer, interessante steder å besøke osv. Noen kunstnere kommer hit med relativt åpen agenda,

mens andre har konkrete planer. Vi ser ofte at planene som den enkelte kunstner har, forandrer seg gjennom oppholdet. Derfor er det viktig å kunne følge opp med nye innspill, hjelp og sosial kontakt gjennom hele oppholdet. Dette gjør vi med daglig kontakt via epost, besøk på kontoret og kaffemøter. Vi gjør det klart at vi ikke kan fungere som produsenter, selv om vi strekker oss langt for å forsøke å hjelpe til. Det hender at det oppstår så god personlig kontakt med at enkelte kunstnere inviteres inn i det ”private liv”.

Negative erfaringer

Vi har få negative erfaringer etter 12,5 års drift og besøk av 155 gjestekunstnere. To ganger har gjestekunstnere avlyst oppholdet uten god grunn rett i forkant av oppholdet. Én gang har en gjestekunstner forlatt stedet uten varsel. Noen ganger har gjestekunstnere reist uten å rydde og vaske.

USF og utsikt fra studioene. Bildet nederst er tatt av Kristina Sigunsdotter, svensk forfatter og fotograf, 2010.

DEL 2 -

AIR BERGENS BETYDNING FOR KUNSTNERE

AIR MODELLER

FAKTORER SOM PÅVIRKER OPPHOLDET

Faglig og sosial kontakt
Støtte og service fra vertskapet
Kunstnerens forventninger
Stedlige kvaliteter

AIR BERGENS BETYDNING FOR KUNSTMILJØET I BERGEN

NETTVERK OG SAMARBEID I ETTERKANT AV OPPHOLD

AIR MODELLER

I denne delen skal vi se nærmere på hvilken betydning kunstnerne mener AIR Bergen har hatt for dem – kunstnerisk og karrieremessig. For å sette dette litt i perspektiv vil vi peke på at gjestekunstnerordninger har ulik profil og ulike målsettinger, og kan relatere seg til ulike sider ved kunstnernes arbeidsprosesser. Modellen nedenfor tar utgangspunkt i en typologi som er utviklet av den belgiske forskeren Ellen Loots. Loots har gjennomført en større undersøkelse om hvilke organisasjonsformer som kjennetegner belgiske gjestekunstnerordninger (Loots 2012). Vi har forenklet og tilpasset modellen slik at den passer vårt formål:

AIR TYPE 1: Forskning og utvikling	AIR TYPE 2: Kontemplasjon og konsentrasjon	AIR TYPE 3: Produksjon og formidling	AIR TYPE 4: Distribusjon	
- Koblinger til et faglig miljø	- Liten eller ingen kobling til faglig miljø	- Koblinger til et faglig miljø	- Koblinger til et faglig og, til en viss grad, kommersielt miljø	Profil
- Har fokus på idéutvikling	- Har fokus på fordypning	- Har fokus på produksjon/utstilling/	- Har fokus på karriereutvikling og presentasjonsmuligheter	Fokus
- Beliggenhet i byer	- Beliggenhet oftest utenfor byer	- I by eller distrikt	- I byer, kunstmetropoler	Beliggenhet
- Resultater knyttet til personlig utvikling og ofte samarbeid med andre	- Resultater knyttet til personlig utvikling	- Resultater knyttet til formidling av et verk/ fysisk produksjon av verk	- Resultater knyttet til nettverk og kunstnerens synlighet i internasjonalt miljø	Resultat

Modellen skiller mellom fire kategorier av gjestekunstnerordninger. Utgangspunktet for inndelingen er en linje som illustrerer prosessen fra kunstneren starter med å utvikle sine ideer, fordyper seg i et materiale, produserer og formidler kunsten til den distribueres i en større kunstfaglig kontekst. Forskningen til Loots viser at de belgiske gjestekunstnerordningenes profil gjerne er orientert mot en av fasene i en slik prosess. Den første kategorien air er orientert mot forskning og utvikling. Her er det ideutvikling som står i sentrum og gjestekunstnerordninger som faller inn i denne kategorien tilbyr gjerne en kobling til et kunstfaglig miljø og er lokalisert i byer. Den andre kategorien air tilbyr konsentrasjon og kontemplasjon for kunstneren. Her er det lite eller ingen kobling til et eksisterende kunstmiljø. Ordningene er som regel lokalisert utenfor større byområder og kjennetegnes av naturkvaliteter. Den tredje kategorien air preges av fokus på produksjons- og formidlingsfasen, og at gjestekunstnerne kobles til et eksisterende kunstmiljø. Her ligger det gjerne en forventning eller avtale om at kunstnernes arbeid under oppholdet skal resultere i noe som kan stilles ut eller formidles på stedet. Denne formen for air kan ligge både i byer og mer spredtbygde strøk. Den siste og fjerde kategorien air tilbyr gjestekunstnerne synlighet og distribusjon og er dermed tydelig karrierefremmende. Denne type air er lokalisert i større byer med et tungt og anerkjent kunstfaglig miljø.

Måten ordningen er innrettet på har mye å si for hvilken betydning et opphold kan ha for den enkelte kunstner. Basert på forhåndsinformasjon om ordningens innhold og profil vil kunstneren kunne søke seg til et sted som hun/han antar vil passe med egne ambisjoner og ønsker på det aktuelle tidspunktet. AIR Bergen kan plasseres i den første kategorien: type 1 forskning og utvikling. Det vil si at gjestekunstnerordningen passer best for kunstnere som jobber med ideutvikling og som ønsker å bli inspirert av et dynamisk fagmiljø. Air på USF er en ganske åpen ordning som ikke er knyttet til spesielle fag eller med krav om produksjon. Vi ønsker likevel at gjestekunstnerne skal bidra med noe, nemlig med å delta på en eller annen måte i kunstmiljøene i Bergen. Dette legger vi til rette for ved å opprette kontaktpunkter.

FAKTORER SOM PÅVIRKER OPPHOLDET

Med utgangspunkt i Loots' modell ser vi at den betydningen oppholdet har for kunstnerne kan relateres til hvilke kunstneriske og karrieremessige ønsker de har på tidspunktet de er på opphold. Her kan matchen mellom profilen på AIR Bergen og kunstnerens ambisjoner ha mye å si. I tillegg vil stedlige, sosiale og faglige opplevelser antakelig ha en selvstendig betydning. Med det tenker vi på den betydning ulike opplevelser i tilknytning til gjestekunstnerordningen kan ha på kunstnerens arbeid når det gjelder kunstnerens planlegging, konkrete arbeid m.m.

En kanadisk billedkunstner skriver i sitt svar på epostundersøkelsen at: *"Images produced at AIR Bergen were of photos taken during my walks. These paintings became the catalyst for the next five years of artistic output."* Av alle som har gitt kommentarer på hva oppholdet i Bergen har betydd, er det nok dette sitatet som uttrykker den mest radikale påvirkningen. Kunstnerens opplevelse av oppholdet varierer og er i høy grad individuelt betinget, men gjennom spørreundersøkelsen har vi funnet noen felles faktorer som påvirker: forventninger, standard på studio og bolig, kostnadsnivå, geografiske omgivelser, støtte/service fra vertskapet, kunsthøgskolekollegium på stedet og sosial omgang. Vi begynner med det siste:

Faglig og sosial kontakt

Fra et kunstnerisk perspektiv peker mange på at inntrykk som skjer i møtet med ny kultur og ukjente miljøer skaper erfaringsgrunnlag og bakteppe for eget kunstnerisk arbeid. Kommunikasjon med omgivelsene og folk fra en annen språkkultur beskrives av respondentene som både interessant og givende, men også som problematisk i forhold til å skaffe seg nødvendig hjelp til å utføre arbeidet, å avkode kulturen i det lokale kunstmiljøet, og - for ikke-engelskspråklige - å etablere forståelsesrammer for sosial og faglig kontakt.

Alle respondentene uttrykker ønske om å bli introdusert for kunstmiljø og mennesker på air-stedet. Disse ønskene har både en personlig og faglig side. Mange oppgir det å treffe nye mennesker i nye omgivelser som en viktig motivasjon til å reise. Det personlige og det faglige er ikke to ytterpunkter, men kan gjerne sees under ett. Alle mennesker trenger sosial kontakt, og det er naturlig å søke kontakt i miljøer en kjenner tilhørighet til.

AIR Bergen tilrettelegger ikke for plass i arbeidsfellesskap eller i kollektive prosjekter. Ordningen er åpen i den forstand at kunstnere i alle fagfelt kan søke seg hit, og det er ikke krav om deltakelse eller produksjon. Gjestekunstnerne blir ikke bedt om å yte noe spesielt under oppholdet i Bergen, utenom at vi oppfordrer dem til å arrangere «open studio», en uformell kveld der vi inviterer alle til å komme og hilse på og prate. Denne driftsmodellen representerer en sjelden frihet og er generøs sammenlignet med andre gjestekunstnerordninger, men innebærer også risiko for begge parter. Spørsmålet er om det frie rommet bærer i seg muligheter for å aktivere uventede og ukjente potensialer. På spørsmålet om kunstnerne

Fra studio 1 – Erik Odijks (Nederland) tegninger, 2001.

gjennomførte arbeidet de hadde planlagt for oppholdet svarte godt over halvparten ja. Av disse kommenterte flere at planene ble tilpasset sin nye arbeidskontekst, og at nytt arbeid tok form. Andre kunstnere hadde ingen bestemte planer for oppholdet, men lot arbeidet utvikle seg på stedet. Besvarelsene viser at de som begynte på nye retninger i arbeidet og på ikke-planlagte prosjekter, også var sosialt og faglig aktive i de lokale kunstmiljøene.

Den åpne ordningen stiller gjestekunstneren fritt - i prinsippet kan en velge å isolere seg og bare arbeide med eget prosjekt. I virkeligheten ser vi at det sjelden skjer, de aller fleste ønsker kontakt. Dette stiller også krav til kunstneren om å være aktiv, utforske et nytt miljø og være kontaktsøkende. Her kommer individuelle forskjeller til syne. Halvparten av respondentene roser miljøet for å være svært gjestfritt, mens en tredjedel svarer at de ikke opplevde spesiell kontakt med det lokale kunstmiljøet, utenom med enkeltpersoner.

Selv om faglig og sosial kontakt åpenbart er viktig er det ikke nødvendigvis det viktigste ved reisen for kunstnerne. På spørsmålet «Has travelling had significance for your career?» svarer alle respondentene ja. I kommentarfeltet til spørsmålet er det likevel ikke tema som nettverk og kontakter som er fremtredende, men betydningen det å reise har for utviklingen i den enkeltes kunstners arbeid. Noen nevner at reise og mobilitet er helt essensielt for dem: «I incorporate travel in my work. This is the main subject of my research ...»

Støtte og service fra vertskapet

USF undersøker og kartlegger mulige behov og ressurser for kunstneren før ankomst, samtidig som vi gjør det klart at vi ikke har mulighet til å bistå med alle typer hjelp. I løpet av de første dagene av oppholdet ser vi i hvilken grad det vil være behov for ytterligere individuell oppfølging. Flertallet av respondentene beskriver støtten som god, men i kommentarfeltene kommer det mange ulike innspill: «info on daily activities in town», «introductions to curators and gallerists», «parties should do it», «USF could organize

a visit of the city». Som vertskap opplever vi at gjestekunstnerne etterspør både det som kan beskrives som ren turistinformasjon, praktisk hjelp til dagligdagse ting og arbeid, og karrierebyggende støtte. Slik støtte kan være å presentere kunstneren for gallerister, kuratorer, andre kunstnere og relevante kontakter, eller å tilby en utstillingsmulighet. Dette er ofte vanlig i gjestekunstnerordninger i større byer som New York og London, og i spørreundersøkelsen ser vi at "networking"-tanken er spesielt sterk hos kunstnere fra USA. Både finansieringsmåtene av gjestekunstnerstedene og kulturen i kunstmiljøene er annerledes her i Bergen, og oppleves for noen som litt «provincial», som en av respondentene kommenterte det.

For vertskapet kan dette representere et dilemma; hvor langt har vi mulighet til å strekke oss for å skape kontakt for de som trenger det, og i hvor høy grad kan vi og gjestekunstnerne trekke veksler på de lokale kunstmiljøene uten at det oppleves som et press og utnyttelse av miljøenes (gratis)ressurser. Den administrative kapasiteten ved AIR Bergen setter grenser, men disse grensene overskrides i noen tilfeller med bakgrunn i det mellommenneskelige aspektet; en følelse av moralsk forpliktelse til å yte mer støtte til sosiale aktiviteter og personlig kontakt. Dette representerer en risiko for slitasje på vertskapet og andre som er tilknyttet gjestekunstnerordningen. (Se også avsnittet «Overføring til andre air»).

Kunstnerens forventninger

Kunstnerens forventninger er en faktor som i stor grad påvirker opplevelsen av hvor vellykket kunstneren mener oppholdet var. Mye avhenger av forholdet mellom forventninger og opplevd virkelighet. Hva former kunstnerens forventninger? Svaret er sammensatt; erfaringer fra tidligere gjesteopphold, erfaringer fra ulike kulturer, fagfelt og individuelle egenskaper spiller inn. Vi ser nærmere på hvordan vertskapets informasjon kan danne forventninger.

AIR Bergen på USF har internett som viktigste informasjonskanal. På nettstedet www.airbergen.com finnes det informasjon om lokalisering og hvem som er vertskap. Bolig og studio er beskrevet, det samme er byen, byens kunstmiljø og ressurser vi rår over. Vi har et arkiv over tidligere gjestekunstnere og opplysninger om hvem som kan søke og om søknadsprosedyren. Alt er beskrevet i en nøktern tone, med mest mulig presis informasjon. I tillegg til nettsiden er vi tilgjengelige for spørsmål på epost og telefon. Det er én person som har administrasjon og tilrettelegging som hovedoppgave, slik at alle henvendelser blir besvart av samme person. Dette skaper god kontakt før kunstneren kommer, og under oppholdet har gjesten støtte og kontakt med samme person. Dette er et godt utgangspunkt for at informasjon formidles enhetlig.

På spørsmålet «How will you rate the information given from USF through website, email and telephone prior to your stay?» gir over halvparten av respondentene gode skussmål til forhåndsinformasjonen. De samme respondentene gir totalt sett uttrykk for at de hadde hatt et vellykket opphold, men i kommentarfeltene fanger vi opp noen innspill som gir svarene mer dybde. Ett eksempel: Noen forventet at de skulle få møte kunstnerne som holder til i USF-bygningen på fast basis, og at de skulle inngå i et slags sosialt og faglig fellesskap med dem. Dette er ikke noe vi informerer spesielt om, siden det inngår ikke i opplegget for ordningen. I dette tilfellet er det vertskapets beskrivelse av USF som et sted der mange kunstnere har atelierer som danner forventninger om et stort og inkluderende kunstnerkollektiv.

Noen er overrasket over det de opplever som en mangel på utstyr og arbeidsredskaper i studioene, selv om utstyrsnivået er presist beskrevet på nettsiden. Andre er overrasket over det høye prisnivået, selv om det er velkjent at Norge er et dyrt land å besøke. Det informeres spesielt om at mat og transport er dyrere her enn ellers i Europa, og at gjestekunstnerne ikke får stipend for oppholdet,

Selv om informasjonen er klar og tydelig, er det allikevel ikke sikkert at kunstneren oppfatter, eller i det hele tatt leser, informasjonen. Språk er i noen tilfeller en barriere og dette kan komme til uttrykk ved at

Henrik Hedinge (Sverige) – performance i Pudeffjorden utenfor USF, 2012.

gjesten krever, og trenger, ekstra support fra vertskapet. En kommentar på spørsmålet «What was the most problematic during the stay?» lyder: «*Feeling difficulty understanding Norwegian and experiencing the huge effort that other people made to communicate with me*». Ved et par tilfeller har det vist seg at gjestekunstneren hadde brukt oversetter til å skrive søknad, mens kunstneren selv ikke kunne snakke engelsk i det hele tatt.

Gjennom årene har vi systematisert informasjonen på nettsiden, fjernet unødvendig tekst og formulert informasjonen mer presist. Det kan være fristende å prøve å øke stedets attraktivitet ved å bruke mange positive adjektiv og blomstrende språk, men erfaringer har vist oss at jo mer unødvendig informasjon og skrytete formuleringer, jo mer urealistiske forventninger skapes det. Det er likevel en viktig erkjennelse at det ikke mulig å etablere et en til en-forhold mellom informasjonen USF gir og de forventningene kunstnerne får på grunnlag av den. Mennesker forstår ting ulikt - vi har forskjellige fortolkningsrammer.

Stedlige kvaliteter

På spørsmålet «How important is the location aspect regarding nature, landscape and culture for the quality of the stay?» svarer over halvparten at det er svært viktig. Bare én kommenterte at landskapsmessige omgivelser har ingen betydning.

På spørsmålet «To what extent did you experience that the location and the surroundings influenced your work?» svarte over halvparten av de opplevde en påvirkning. Mange fremhever at det å være nær naturen, men samtidig i en urban setting med et aktivt kunstmiljø, tilførte oppholdet i Bergen en ekstra dimensjon som påvirket arbeidet. En respondent kommenterte «*a lot of water & maritime topics popped up in my work*». AIR Bergen tilbyr studioer som er bare få meter fra vannkanten, med utsikt mot Byfjorden og solnedgangen. Dette har tydeligvis gjort inntrykk på mange av respondentene. De kommenterer at beliggenheten med sjøen, himmelen og lyset gav ro og inspirasjon.

Spørreundersøkelsen viser at gjestekunstneropphold har betydning for kunstnerne. Respondentene i undersøkelsen vektlegger det å reise som en viktig del av den kunstneriske virksomheten. I hvilken grad

oppholdet oppleves som verdifullt avhenger imidlertid av noen sentrale faktorer som vi har beskrevet i dette kapittelet; gjestekunstnerordningens profil, godt informasjonsarbeid, service og støtte, og mulighetene for sosial og faglig kontakt.

AIR BERGENS BETYDNING FOR KUNSTMILJØET I BERGEN

Bergen kommune har som mål at byen skal bli ledende innen samtidskunst i Norden. Gjestekunstnerordninger er ett av flere verktøy for å realisere denne målsettingen. I denne delen spør vi om betydningen av gjestekunstnerordningen for kunstmiljøene i Bergen. Men først kan vi snu spørsmålet: Hva betyr kunstmiljøene i Bergen for gjestekunstnerne? Bakgrunnen for at vi vrir spørsmålet er at sammenhengen mellom opplevelsen av et godt opphold og sosial/faglig aktivitet synes tydelig. Respondentene svarer i hovedsak at de ønsker at stedet de reiser til skal ha et faglig miljø. På spørsmålet «how important is it for you that the residence location has a dynamic art scene?» svarer flesteparten at det er svært viktig.

Med utgangspunkt i de rammene og kapasiteten AIR Bergen har til rådighet, er ordningen utviklet og drevet med vekt på formidling av gjestekunstnerens kompetanse og verk til publikum, utdanningsinstitusjoner og kunstmiljøet. I Bergen finnes det svært gode samarbeidspartnere som lar kunstnerne disponere utstyr, lokaler og visningsmuligheter, og som tilbyr deltakelse på artist-talks og arrangementer. BEK, Kunst- og designhøyskolen i Bergen, BIT-Teatergarasjen, Galleri 3.14, Lydgalleriet, Borealis, Avgarde, Landmark og Bergen Dansesenter er noen av de som representerer en uvurderlig ressurs for gjestekunstnerordningen. Noen ganger er det disse samarbeidspartnerne som initierer besøk av en spesiell kunstner, andre ganger åpner de dørene for uanmeldt besøk.

Hva så med gjestekunstnerens betydning for det lokale kunstmiljøet? En viktig faktor for god kontakt og samarbeid er at gjestekunstneren representerer en kvalitet i møtet med lokale kunstnere og institusjoner - at lokalmiljøet opplever at gjestekunstneren faglig sett representerer en verdi. Et kritisk punkt for å oppnå dette er søknadsmassens sammensetning; antall søkere, søkerens profil og faglige styrke. Søknadsmassen vil reflektere hvor godt vi har lyktes med å distribuere informasjon om ordningen, om hvor høy stedets attraktivitet er som sted for kunstnere, om globale situasjoner som vanskeliggjør mobilitet og om situasjoner i søkerens hjemland som begrenser mulighetene for å reise ut. Som eksempel kan vi nevne at innsøkningen til AIR Bergen mer enn femdoblet seg fra 2011 til 2012. Vi har ikke kunnet kartlegge nøyaktig hvilke parametre som virker inn, men vi kan slå fast at antall søkere med høy kompetanse har økt kraftig.

Et hovedkriterium for utvelgelsen blant søkerne til AIR Bergen er at de skal være profesjonelle kunstnere innenfor det vi betegner som samtidskunst. I tillegg vurderes søkerens utdannelse, hvor aktive de er i kunstfeltet og hvilke intensjoner de har med oppholdet i Bergen. Vi erfarer at i møtene mellom kunstnere, er profesjonalitet utviklingsdrivende, og at utvikling og utforskning er en stadig viktigere del av kunstneriske praksiser. Kunstnerisk samhandling på et høyt faglig nivå gir verdifull output.

AIR Bergen som en ordning der vertskapet ikke forlanger obligatorisk arbeid, verdsettes høyt av respondentene. Det oppleves som et privilegium å være fristilt fra krav om produksjon og «tilbakebetaling». Kunstnerne ønsker tid for seg selv og konsentrasjon om eget arbeid, men viljen til og ønsker om samhandling med kunstmiljøene er sterk. Det handler om en to-veis utveksling. Det er viktig at også de

Performance- og billedkunstner Priya Mistry (England), ikledd norsk flaggkjole 17 mai 2009.

lokale kunstnerne opplever dette som positivt og stimulerende. Det å ta imot en gjestekunstner må ikke føles som et «tapsprosjekt». Vår oppfatning er at AIR Bergen stort sett har unngått slitasje på enkeltmiljøer og enkeltpersoner ved å ta imot kunstnere fra flere ulike fag.

Fokusgruppeintervjuet beskriver gjestekunstnernes tilstedeværelse som ett av premissene for å få dynamikk i kunstfeltet; de gir det lokale miljøet faglige impulser og fungerer som kontaktpunkt for å skape seg nettverk utenlands. I fokusgruppeintervjuet ble det sagt at som en konsekvens av globaliteten har kunstnerkollegiet blitt internasjonalt, og at det er naturlig for kunstmiljøene å operere internasjonalt. Bergen kommune er målbevisste i sine planer for internasjonal kunstutveksling og beskriver gjestekunstnerordningene som *“en av pilarene i forberedelsene til strategisk handlingsplan for Bergen kommunes internasjonale kunst- og kulturpolitikk”* (fra Byrådssak 14.04.2010 “Evaluering av strategisk handlingsplan for internasjonal kunst- og kulturpolitikk 2006-2009”).

Gjestekunstnerne representerer et viktig personlig aspekt som kompletterer kulturpolitiske tilrettelegginger for internasjonal aktivitet. Hele 80% av respondentene svarer at de etablerte varige personlige vennskap og/eller faglige forbindelser under oppholdet.

Både gjest og vertskap ønsker synergier i en gjestekunstnerordning. Slike synergier er helt nødvendig for en kommune som skal realisere sine internasjonale ambisjoner.

NETTVERK OG SAMARBEID I ETTERKANT AV OPPHOLD

I Bergen kommunes kunstplan 2008 - 2017 er målet for driften av gjestekunstnerordningene formulert slik: *"Gjesteatelier og residencies skal bidra til økt internasjonal nettverksbygging og profilering gjennom (...) å gi bergenske institusjoner og grupperinger mulighet til å ta i mot gjestekunstnere fra utlandet".* Videre i kunstplanen heter det at: *"Bergen er et arnested og en arena for internasjonale prosjekter. Internasjonalt samarbeid og utveksling skal styrke kunsten og kulturen i egen by, og på den måten generere verdi for flere".* Bidrar ordningen til å profilere Bergen som kunstby og til dynamikk, vekst og fornying? Oppstår det varig kontakt og samarbeidsprosjekter i kjølvannet av gjestekunstnernes besøk?

Omlag 3/4 av respondentene sier at de hadde hørt om Bergen, og at det var hovedgrunnen til at de søkte seg hit. Noen hadde fått Air Bergen anbefalt av andre som hadde vært her, noen var blitt oppfordret av lokale kunstnere til å søke og noen hadde snappet opp på folkemunne at Bergen var en interessant by for en kunstner å reise til. Like mange, 3/4 av respondentene, forteller at de oppfattet kunstmiljøet som svært vitalt og aktivt. Gjestekunstnerne er viktige målbærere for byens renommé som kunstnervennlig og som *"et arnested og en arena for internasjonale prosjekter"*.

Gjestekunstnerordningen er ett av flere tiltak for å skape internasjonal aktivitet i kunstmiljøet i Bergen. Andre tydelige internasjonale aktører representeres ved Kunsthallen, Galleri 3.14, KHiB, og Bergen Assembly; triennalen som arrangeres for første gang i 2013. I tillegg kommer ulike ateliér- og produksjonsfelleskap og ressursentre som BIT, BEK, HKS og Flaggfabrikken, og mer uorganiserte initiativ og personlige forbindelser. Alle med et naturlig nedslagsfelt i det internasjonale.

For at kunstmiljøet skal oppleves som dynamisk og utviklende, må en kritisk masse være til stede. Det må være et tilstrekkelig antall deltakere i kunstfeltet, ellers vil det skorte på bredde, stimulans og diskurs. De ulike aktørene med ulike arbeidsområder utgjør et hele, og sammen med andre som arbeider internasjonalt bidrar AIR Bergen til målsettingen om å gjøre Bergen til en synlig global aktør i kunstfeltet.

Over halvparten av respondentene svarer at de har hatt samarbeid med lokale kunstnere og miljøer i etterkant av oppholdet. Slikt samarbeid skjer mer eller mindre formelt og organisert, og noen ganger med konkret resultat. Den nederlandske billedkunstneren Paul Dikker og forfatteren Bjørn Sortland ga i fellesskap ut boken "Alt det som er" på Aschehoug Forlag i 2010. Britiske Judy Price er installasjonskunstner og hadde utstilling på USF under oppholdet i 2009. Sammen med lydkunstner Maia Urstad har hun produsert en utstilling i London og et fellesprosjekt med utgangspunkt i Palestina er på trappene. Kunstgruppen Ytter fant sammen med britiske Jenny Koslowski og realiserte utstillingen "Bergen Biennale II: The next generation" i London. Portugisiske Inez Amado har returnert til Bergen ved flere anledninger og bl.a. undervist ved Kunsthøgskolen. Billedkunstnerne Rona Rangsach (Tyskland) og Imi Maufe (England/Norge) samarbeider om å kuratere et prosjekt som skal realiseres i Kunstlerhaus Dortmund. Den britiske komponisten Alwynne Pritchard returnerte til Bergen flere ganger etter sitt opphold, og er nå leder for musikkfestivalen Borealis. Dette er bare noen eksempler. Personlige forhold, vennskap og kjærlighet har også oppstått.

Deltakerne i fokusgruppeintervjuet peker på det globale kunstnerkollegiet, og at gjestekunstnerne i all hovedsak representerer en faglig stimulans og tilkoblingspunkt til faglige nettverk ute i verden. For kunstner og vertskap kan et opphold basert på den åpne AIR Bergen-modellen likevel få motsatt utfall: totalt uproduktivt for begge parter, tilsynelatende uten resultater, konkrete arbeider eller noe samarbeid med lokalt kunstmiljø. I vår undersøkelse sier de aller fleste av respondentene at de etablerte varige personlige vennskap og/eller faglige forbindelser under oppholdet. Hvorfor opplever noen likevel at oppholdet ikke har verdifull betydning for dem? Vi tror at her kommer faktor X inn i bildet; den menneskelige faktoren som ikke kan forutsies eller planlegges. Så lenge det handler om samspill mellom mennesker må vi ta høyde for at en ikke alltid lykkes.

Det er nærliggende å konkludere med at gjestekunstnerne bidrar til, og styrker, det internasjonale i lokale kunstmiljø. Men positiv interaksjon betinger et attraktivt og faglig godt miljø der gjesten finner tilknytningspunkter, og at gjesten representerer noe som er interessant overfor det lokale miljøet. Utfordringen for kommune og kunstmiljø er å ivareta aktiviteten og innrette rammeverk slik at det er rom for endringer i takt med utviklingen som skjer i kunstfeltene, lokalt og globalt.

DEL 3

HVA KAN VI LÆRE AV UNDERSØKELSEN?

I denne delen skal vi prøve å spesifisere hvilken lærdom både vi selv og andre kan trekke av denne undersøkelsen. Vi starter med å se nærmere på noen punkter vi mener er viktige for videreutviklingen av AIR Bergen og USF. Deretter går vi inn på en del spørsmål som vi mener vil være viktige å se nærmere på for andre som ønsker å få innsikt gjennom vår undersøkelse og vår erfaring.

KORT EGENEVALUERING AV AIR BERGEN

OVERFØRING TIL ANDRE AIR

Hvorfor vil kommunen tilby en gjestekunstnerordning?

Hva skal tilbudet omfatte?

Hvordan skal en informere om tilbudet?

Hvilken målgruppe skal tilbudet innrettes for?

Hva innebærer vertskapsrollen?

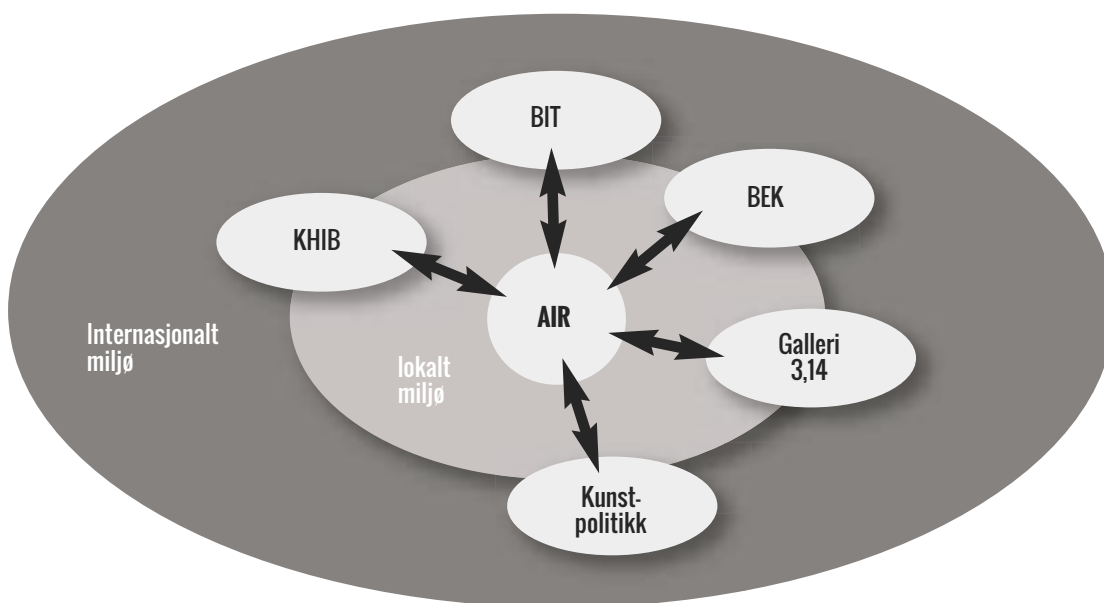
Er gjestekunstnerordningen attraktiv?

OPPSUMMERING

KORT EGENEVALUERING

For USF har det vært nyttig å plassere vår egen ordning i modellen vi presenterte innledningsvis i del 2. På den måten ser vi hvilket særpreg vi har, og at AIR Bergen får en klarere profil når informasjon og søknadsbehandling følger de retningslinjene vi på forhånd har lagt.

Samtidig ser vi tydeligere at vår gjestekunstnerordning ikke eksisterer i et vakum der attraksjonen er uavhengig av våre omgivelser. Kunstmiljøet i Bergen er i høy grad med på å bygge opp under gjestekunstnerordningens profil. Air er et viktig virkemiddel i kommunens kunstpolitikk – men kommunens politikk og Bergens rykte som kunstby påvirker også ordningens attraktivitet. Det ser ut som at AIR Bergen henter sin hovedidentitet gjennom byens høye kulturelle aktivitet og attraktivitet som kunstby (se illustrasjon).

Modell: Gjestekunstnerordningen eksisterer ikke i et vakum – de ulike aktørene i kunstfeltet er “drivere” for den internasjonale utvekslingen. Her eksemplifisert med noen internasjonalt orienterte aktører i Bergen.

Når vi ser på søkerens nasjonaliteter, ser vi at veldig få kommer fra land utenfor den vestlige kulturkrets. Vi ønsker flere gjester fra disse nasjonene. Her er det rom for å forbedre informasjonen om tilbudet og være mer målrettet i distribusjonen av “call for applications”. Kunstnere fra den tredje verden har i liten grad mulighet til å søke stipender og finansiering fra sine hjemland. Støttmuligheter og alternative måter å hjelpe disse kunstnerne på kunne vært et grep for å øke innsøkningen. USF sin erfaring er at det er få, og det er svært vanskelig å få innpass i for eksempel Office for Contemporary Art sin “International Support – og funding”.

Det er i hovedsak kunstnere innen visuelle fag som søker AIR Bergen og får opphold. Mer målrettet distribusjon og informasjon vil sannsynligvis resultere i et økt antall søknader fra øvrige kunsthøgskolefag som litteratur, musikk og dans.

Gjennom fokusgruppeintervjuet kom det frem at selv om USF tilrettelegger og finner koblingspunkter med lokalt miljø for gjestene, oppleves ordningen og gjestene som lite synlig i et større perspektiv. Her

kan det være fruktbart å se på andre måter å formidle informasjon og dessuten se på mulighetene for å fordele vertskapsrollen på flere parter. Det er en realitet at USF ikke har kapasitet til å innfri alle deler av vertskapsrollen, som beskrevet tidligere. Dialog med kommunen og kunstmiljøene om hvordan en kan løse dette vil være første steg til bedre synlighet av ordningen og forbedre gjestens opplevelse av et vellykket opphold.

OVERFØRING TIL ANDRE AIR

Mange kommuner viser interesse for å etablere en gjestekunstnerordning. Vi håper at vi gjennom denne rapporten kan gi innsikt i hvilke muligheter og utfordringer driften av en slik ordning har, og at våre erfaringer kan være til hjelp for andre gjestekunstnervertskaper. Utgangspunktet vårt er en åpen ordning, mens andre gjestekunstnertilbud kan dreie seg om fagspesifikke programmer der kunstneren skal arbeide med et spesielt tema og delta i kollektivt arbeid, eventuelt med en utstilling eller annen type formidling. Sistnevnte er gjerne initiert og invitert av kunstnergrupper eller institusjoner innenfor spesielle fag. I denne delen tar vi for oss noen sentrale problemstillinger i en åpen ordning, uten at det skal oppfattes som en fasit. Vi starter med et grunnleggende spørsmål:

Hvorfor vil kommunen tilby en gjestekunstnerordning?

Avklar begrunnelsen nøye og vær åpen om hvilke forventninger kommunen har til ordningen. Det bør være enighet og felles forståelse av hva som skal ligge i tilbudet og hva driften innebærer i forhold til budsjett, stillingsprosent og ansvar. Tilbudet må være kulturpolitisk forankret, og kommunens intensjoner bak ordningen må være tydelige.

Det ligger ofte en forventning om en form for positiv berikelse av lokalmiljøet bak en gjestekunstnerordning. Noen vil kanskje kreve at et produkt legges igjen etter besøket. Hvilken form skal disse produktene ha og - for å ta den andre ytterligheten - hvor stor er aksepten for at oppholdet er meningsfylt for kunstneren uten at en nødvendigvis ser spesielle resultater lokalt? Begge parter, kunstner og vertskap, har ansvar for at det blir positivt resultat.

Hva skal tilbudet omfatte?

God dialog mellom alle impliserte parter og gjennomarbeidet prosess rundt opprettelsen av gjestekunstnerordningen er et godt grunnlag for å sikre at det er samsvar mellom intensjon og innhold. Ingen gjestekunstnerordning er lik, men grunnleggende består en artist residency av bolig og arbeidsrom som er gratis for kunstneren. Boligen kan være for én person, eller kanskje med plass til et par. Som regel er boligen fullt utstyrt med det som trengs til husholdningen; sengetøy og håndkler, vaskemaskin og kjøkkenutstyr. Arbeidsrommet bør som et minimum ha bredbånd, printer av nyere modell og et utvalg vanlig verktøy.

Avhengig av hvor store ressurser som er tilgjengelig kan en tilby reisestøtte eller stipend. AIR Bergen tilbyr ikke økonomisk støtte til reise og opphold, noe som betyr at kunstnerne må søke stipend eller annen støtte fra sitt hjemland. Dette begrenser antall søkere til ordningen, og det kan være en utfordring for kunstnere å egenfinansiere et opphold i et land som Norge med høye kostnader knyttet til reise og mat. Noen steder tilbyr mulighet for en utstilling i løpet av oppholdet, mens andre krever at kunstneren skal bidra med utstilling eller annen aktivitet. Vurdér om en har tilstrekkelige ressurser både når det gjelder kompetanse og økonomi til å organisere dette på en ordentlig måte. En utstilling krever tid og krefter til produksjon og montering, informasjon og formidling.

BERGENSELAVISEN FREDAG 6. JULI 2012

AiR Bergen: Serbiske Ljiljana Maletin Vojvodiv bor tre måneder på Verftet

SAMMENLIGNER: Ljiljana Maletin Vojvodiv tilbringer tre måneder i Bergen. - og økonomisk krise. Et land med mye kultur og høflige folk, hvor alle får en sjanse

SAMMENLIGNER: Lijana Maletin Vojvodin og økonomisk krise. Et land med mye kultur og høflige folk, hvor alle får en sjanse.

Skriver om Bergen

Den serbiske forfatteren Ljiljana Miletin Vojvodiv er i Bergen for å skrive en bok som ligner mye på sitt eget liv.

en kobling mellom Serbia og Norge.
- Jeg vil vise serbiske lesere at det er et poetisk land hvor livet er så annerledes.

Vil koble sammen
Hovedpersonen i boken vil være en kvinnelig forfatter fra Serbia som kommer til Bergen. Hun er inspirert av norske kunstnere som Jostein Gaarder, Much, Knut Hamsun og den serbiske forfatteren Isidora Sekulic som skrev boken «Letters from Norway» i 1914.

- Boken vil være annerledes og moderne, samtidig som jeg vil bringe inn Norges historie, tradisjon og mytologien Isidora skrev om.

Vojvodliv skriver ofte om kvinner, og oppdager at favorittkunstnerne stort sett er kvinner. Men noen feminist er hun ikke.

Jeg er absolutt ikke feministisk. Men jeg skriver svært ofte om kvinner. Det er kanskje for

jeg selv kjenner meg lettere igjen
i dem?

Økonomisk krise
Vojvodtj har tidligere vært artist
im residence i både Finland, Rey-
kjavik og Grønland, i tillegg til å
ha reist til Sverige og Danmark. Da
hun kom over A/R Bergen, søkte

- Kunsten min er ofte koblet mot Skandinavia, og jeg hadde ikke vært i Norge. Dessuten er det så mange gode forfattere fra Norge. Da måtte jeg bare dra hit, forklarer hun.

Til tross for at hun føler Bergen og Serbia er svært forskjellige, er hun likevel som vanlig hjemme.

Jeg liker hvordan samfunnet deres er organisert på. På landet i Serbia brukte å være før vi opplevde dårlig politikk og økonomisk krise. Et land med mye kultur og høflige folk, hvor alle får en slanse.

”Det vil være en roman basert på min fantasi og min opplevelse med Norge og spesielt Bergen.

J. III. JANA MALETIN VOJVODIV

Gi-og-få situasjon

- Det er en gi-og-få situasjon, gjestekunstnerne og bergenskunstnerne beriker hverandre.

Det sier Lise Nord, Artist in Residence manager ved USF Verftet. Hun mener bergenspublikkum nyter godt av dette i form av aktivitet, i tillegg til at Bergen som by hever sin internasjonale status. Gjennom Artist in Residence byr Bergen kommune og Stiftelsen Kulturhuset USF et tre måneders opphold hos USF Verftet hvor kunstnerne får gratis bosted og arbeid til disposisjon.

Intensjonen med ordningen er å opprette kontakt, inspirere til interaksjon og styrke forhold mellom lokale og internasjonale kunstnere og kunstmiljøer, forklarer Nord.

Hun informerer videre at de så langt har hatt 151 gjestekunstnere

- Ijljana hadde en solid søknad og et godt prosjekt. Vi fikk hjelp via Skrivekunstakademiet her på USF til å vurdere hennes søknad. Som en bonus er det kjekt at hun kommer fra Serbia, vi har aldri hatt noen her fra Serbia tidligere.

14 BERGENSEN [JUNE 2005]

Vi befinner oss i et stort, lyst rom på USF på Verftet. Her klukker bølgene like under vinduet, og utsikten mot sjø og båter, mot lys og himmel er som en del av rommet. Den sør-koreanske performance-kunstneren Yong-Gu Shin serverer grønn te.

TEKST OG FOTO: RAGNAR D. Ø. ARNESEN

Med rom for internasjonal kunst

**Utenlandske kunstnere
strømmer til Bergen for
å bo og arbeide her**

Kommunikasjon er en del av hans performance-prosjekt, og gjennom det å følge hans hjemlands tradisjoner viktig for kommunikasjon mellom mennesker. I fem uker har han vært enn av Bergen kommunes gjestekunstnere, og har sin arbeidsdag i ett av to gjestebutikker som kommunen tilbyr kunstnere fra utlandet. Han har hatt forestillingen rundt i byen, blant annet på galleri 3.14 på Vågalsmenningen, med sin prosjekt «Go Against the Wind». I tillegg lager han selv kostyme eller objekter han bruker i sin performance, og undertreffer sterke inspirasjonen han får i et rom som dette.

Fra hele verden
Yang-Gui Shin er den ene av to kunstnere som for tiden oppholder seg i liggelietene med asteni som Bergen kommune har. Den andre er en musiker fra Nederland. Siden denne ødningen med utveksling av liggelietkunstnere kom i stand i 1999, har om lag 145 kunstnere fra hele verden funnet veien til Bergen. Line Nøvd, som administrerer de fleste, regner opp USA, Canada, Asia, Oceania, Syd-Amerika, Afrika – alle verdensdeler har vært representert, og alle faggrupper bildende kunst, dans, film, teater, skrivekunst, musikk – staverer og komponister, nye media og performance. – De fleste er her i tre måneder, forteller Line. Den betyr at man kan ta i mot 10-12 kunstnere i året i de to hyblene. De må ikke stole feie og opphold selv, mens botil-

Sybil
- 1
pro
man
om
the c

stadio dökkes av kommunen. Lines er opptil å knytte gjestekontaktene opp relevante kontaktpunkter i Bergen. – Mange faktisk flyttet hit etterpå, eller vi var i egen scene i nye prosjekter. De har et godt og nettverk og møtt folk de ønsker samarbeide med videre, forteller Line. Det er noe av instruksjonen med ordningen til inspirere til samarbeid.

Først økning
 i innreisen til ordningen har økt ved-
 100 i 125 skuleår har medtatt seg til åtte
 år for 2013, og mange står på venteliste.
 Dette skje noe om i ordningen har
 det seg, og til Bergen ut i vedon
 tates som et spennende steg i reise
 og kultur. Vilde A. Bruen, som er rådgiver
 i kunst ved Byrådsavdelingen, sier
 nering, adrett og kvele, og har
 i kunstnerordningen som et av sine
 steg.

«...i byen
foretre for tiden et frekvens-
i regi av Hordaland fylkeskom-
men man spør alle som har vært her
det betyr de har hatt. Det viktig-
ste tidt lagst mål, deretter kom-
mer kvalitet, natur og kultur, og så
til sist seg selv og sin arbeidssam-
De betyr alle i lokale tilskott, som

Verdensmest, der holder på med arbejderne gennem 14 efter døltay musik, frel-

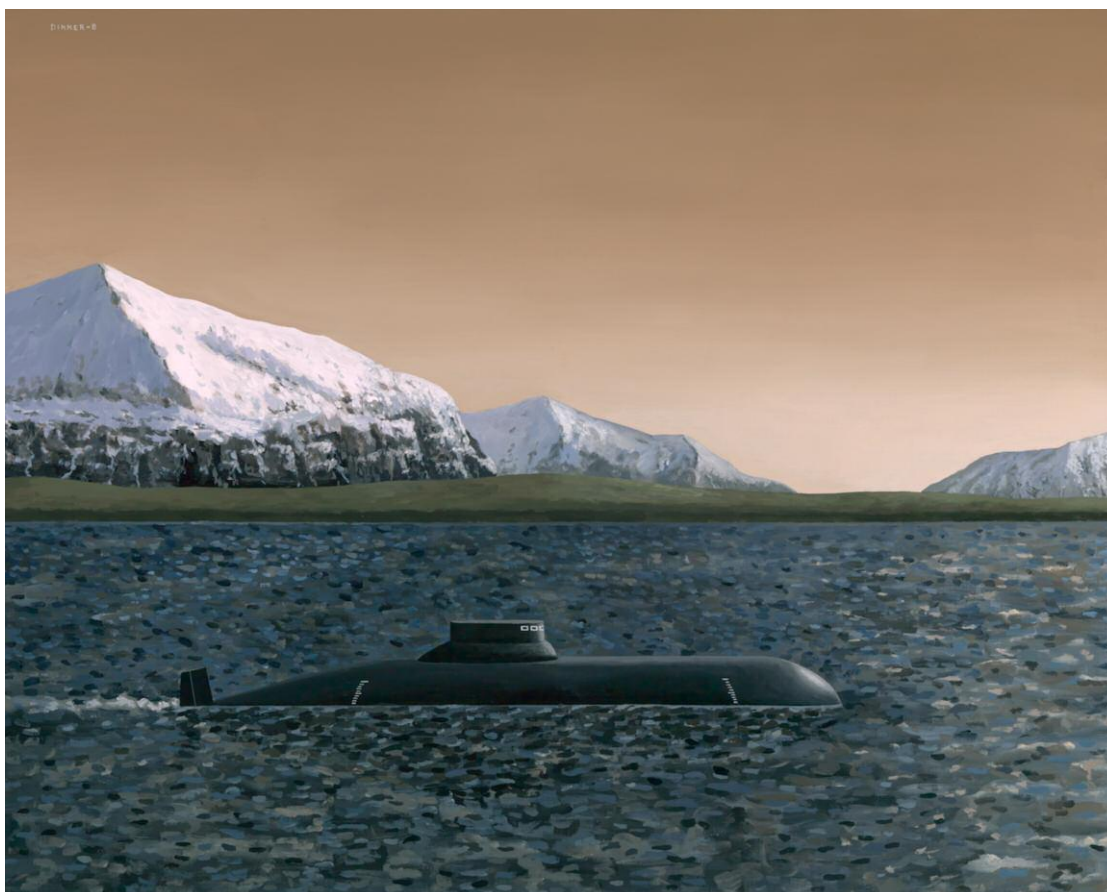
et, fortæller
tilly givende
n, New York
skungen går
bidrag til
han, Mange
djer i dialog
ordningene
de som skal

...for kunst-
streker hun-
... i
stad, sang
... realiseres
... vedtatte
... N

VISION
Bergen kommune
internasjonale
kunst- og kultur-
politikk skal bygge
opp under hoved-
visjonen om at
«DEN EUROPEISKE
KULTURBYEN
BERGEN SKAL
VÆRE BLANT
NORDENS FREMSTE
ARENAER FOR
NYSKAPING,
MODIGHET,
ÅPENHET OG
KREATIVITET».

Lokale medier har jevnlig oppslag om gjestekunstnerne.

Fra boken "Alt det som er" av forfatter Bjørn Sortland (Norge) og billedkunstner Paul Dikker (Nederland), 2010.

Kartlegg hvilke lokale tilbud gjesten kan ha nytte av; biblioteket, gratis inngang på museer, kinoen eller på arrangementer i kulturhuset, gratis inngang til svømmehallen, rabattkort på lokal transport osv. Slike tilbud settes stor pris på og gjør oppholdet lettere på mange måter.

I undersøkelsen spurte vi om hva kunstnerne mente var den perfekte varighet på et opphold. Vi fikk mange ulike svar. For noen er det bare mulig å være borte fra hjemmet i tre til fire uker, dette kan skyldes jobb eller familieforpliktelser. Slike korte opphold vil i mindre føre til integrering og samhandling med det lokale miljøet, men ha mer preg av et konsentrert arbeidsopphold for kunstneren selv. Andre mente at en varighet på to måneder og mer, er nødvendig for å finne ro, kunne sosialisere seg og knytte nye bekjentskaper i og med kunstmiljøet. Med lengre opphold er det altså større sjanser for at samarbeid oppstår og vennskap knyttes.

Hvordan skal en informere om tilbudet?

Viktige stikkord er: presis informasjon til riktige målgrupper. Definer hvilke gjester ordningen er for: norske kunstnere, utenlandske, skal de arbeide innenfor ett spesielt fagfelt eller er det en åpen ordning? Informasjonen må distribueres til de som skal ha den. Avhengig av hvem en ønsker søknader fra, rettes informasjonen til relevante fora som f.eks. medlemsforeninger, nettverksorganisasjoner og sosiale fora på internett. Nettstedet Transartists.org tilbyr gratis oppføring og presenterer gjestekunstnerordninger fra hele verden. Svært mange ordninger er å finne her. Dersom målgruppen er internasjonal, skriv tydelig og enkel engelsk. NBK (Norske Billedkunstneres Forening) har en internettside der gjesteatelier både innenlands og utenlands er listet opp.

OPEN STUDIO

ARTIST IN RESIDENCE SHIH YUN YEO (SINGAPORE)
www.shihyunyeo.com

Work-in-progress, Chinese ink on paper

21.04.2009 TUESDAY, 14:00, ROOM #354
USF Verftet - Georgernes Verft 12, 5011 BERGEN, Norway

Kindly Supported by:

De fleste gjestekunstnerne inviterer til Open Studio – en uformell kveld der de presenterer sitt arbeid.

Informasjonen bør inneholde alt som er nødvendig for gjesten å vite; hvordan skal en søke, hvordan reiser man til stedet, hvilke ressurser finnes der og hva forventes av kunstneren.

Jo tydeligere informasjon – jo flere søker. Ha gode bilder og beskrivelser av arbeidsrom, bolig og omgivelser. Ikke gjem bort informasjonen på et kommunalt nettsted – opprett heller et eget nettsted til ordningen. Lag en god webadresse til ordningen, en som ideelt sett inneholder stedsnavnet og "air".

Hvilken målgruppe skal tilbudet innrettes for?

Vær tydelig på hvem ordningen er ment for - slik unngår man useriøse søkere, eller søkere som ikke er aktuelle for ordningen. Ha en årlig søknadsdato, eller flere datoer om det passer bedre. Ta høyde for at mange planlegger med lang horisont, gjerne ett til halvannet år frem i tid. Gjør søknadsprosessen lett for den som er interessert. Bruk email og webskjema. Kvalitetssikre at elektroniske innsendingsmåter virker. Ha best mulig kompetanse i utvalget som evaluerer søkerne, og legg kriterier til grunn for evalueringen. Kriteriene må reflektere ordningens intensjon og profil. Ha én ansvarlig person for å administrere ordningen, vær tilgjengelig for kontakt og svar på alle henvendelser fra interesserte kunstnere som kommer gjennom året. Kort responstid på henvendelser er alltid bra – det signaliserer at en som vertskap er engasjert og tar henvendelsen alvorlig.

Hva innebærer vertskapsrollen?

Vertskapets evne og kapasitet til å bistå i problemstillinger knyttet til kunstnerens opphold og utførelse av arbeid er viktig for at oppholdet skal oppleves som vellykket. Vertskapet har oppgaver på tre felt; det administrative, det faglige og det sosiale. Som nevnt tidligere i rapporten kan administrativ og budsjettmessig kapasitet sette begrensninger for hvor støttende en kan være for gjestekunstnerens behov. Det er imidlertid noen sentrale områder en bør ha kunnskap om og kunne hjelpe med som vertskap. Det kan dreie seg om dagligdagse ting som kopiering, postsendinger, bruk av internett, dataproblemer, kjøp eller lån av utstyr. Erfaringsmessig bør den ansvarlige også kunne bistå med informasjon om stedet, severdigheter, reisemåter og priser, regler om toll, import og eksport av arbeidsverktøy og kunstverk, oppholdstillatelser og visumregler, forsikringer og regelverket som gjelder utenlandske statsborgeres rettigheter til lege og sykehusbehandling i Norge, samt kunnskap om leverandører av spesialutstyr til kunstnerisk arbeid.

Det sosiale potensialet til stedet påvirker opplevelsen av oppholdet. Vertskapet har en viktig oppgave med å introdusere og presentere gjesten i sosiale fora, enten det er kunstnerkolleger eller den lokale "isbaderforeningen".

Dersom gjestekunstnerordningen er tilknyttet en institusjon eller en kunstnergruppe med spesialisert arbeid og deltakelse i kollektivt arbeid, vil mange forhold rundt vertskapsrollen være annerledes. Her har vi tatt for oss grunnleggende faktorer som typisk vil være til stede f.eks. ved et offentlig tilbud i en småkommune.

Fra arbeidsbord i ett av studioene på USF.

Er gjestekunstnerordningen attraktiv?

Det er lett å tenke at “vårt tilbud er da attraktivt, med vakre omgivelser, stor plass og epletrær i hagen”. Vår erfaring er at tilbudet må føles relevant for kunstnerne. I undersøkelsen vår spurte vi hva respondentene la vekt på når de vurderte gjestekunstnertilbud, og de tre mest nevnte alternativene var:

- 1) At det fantes et lokalt kunstmiljø
- 2) At det var fri og uforpliktende tid til arbeid
- 3) At det var et geografisk sett interessant sted

Andre svar var eget studio, stipend og tydelig vertskap. Det er helt klart at det ikke finnes én modell som er like attraktiv for alle. Gjestekunstnerordningens profil må formes utifra hvilke målgruppe en henvender seg til og hva denne målgruppen har behov for. Her kan modellen vi presenterte på side 12 være til hjelp i de avklaringene en bør ta.

Kunstmiljøene både i Norge og utlandet profesjonaliseres i stadig større grad, og kunstnerne er bevisste på hva de ser etter når de skal reise. Et sitat fra fokusgruppeintervjuet lyder: *“Det skjer en øket profesjonalisering, det blir lite interessant for kunstnere å reise til småkommunene.”* For å nyansere det sitatet noe, kan vi si at for profesjonelle kunstnere innen samtidsuttrykkene som søker kontakt med kolleger i aktive kunstmiljøer, og som ønsker å arbeide egendefinert eller i samarbeid, vil det være lite interessant å oppholde seg et sted uten muligheter for å realisere de ønskene. På en annen side *“vet man hva man får når man reiser til en stor by”* (sitat fra fokusgruppen), og mindre steder kan hevde seg med en spesiell profil, kultur og vertskap.

Billedkunstner Rona Rangsch (Tyskland) og komponist Giuseppe Gavazza (Italia) i godt humør under Open Studio, 2012.

OPPSUMMERING

I delproblemstilling 1 spurte vi om hvilken betydning AIR Bergen har for kunstnere som har brukt ordningen. Respondentene i undersøkelsen gir uttrykk for at reisen er svært viktig for personlig og faglig utvikling. Mange forhold rundt gjestekunstnerordningen må være tilrettelagt for å danne best mulig grunnlag for at oppholdet skal få en verdifull og positiv betydning. Noe av det viktigste er god informasjon og tydelig intensjon, profil og innhold i ordningen slik at kunstneren på forhånd kan danne seg et bilde av arbeidsforhold og mulighet for dialog og samarbeid med lokalt kunstmiljø. Til sist; vertskapets kapasitet og kompetanse spiller en viktig rolle når det gjelder støtte til den gjestende kunstneren, både personlig, sosialt og faglig.

I delproblemstilling 2 spurte vi om hvilken betydning AIR Bergen har for kunstmiljøet i Bergen. Kjernen i tilbudet er at den reisende kunstneren er anerkjent som agent for kunnskapsoverføring og inspirasjon. Kulturpolitisk ønsker Bergen kommune å bli den ledende byen innen samtidskunst i Norden, og gjestekunstnerordningene er verktøy for å nå målsettingen. I samtalen under fokusgruppeintervjuet ble det understreket at gjestekunstnerne absolutt bidrar med dynamikk i kunstfeltet, men at noen forutsetninger må være til stede for at gjestenes tilstedeværelse oppfattes som stimulerende. Den viktigste forutsetningen er at gjestekunstnerne representerer en *faglig styrke og profesjonalitet* når det gjelder utvikling og utforskning, noe som er en stadig viktigere del av nåtidig kunstnerisk praksis. Gjestekunstnerne opptrer også som nyttige kontaktpunkt for lokale kunstnere gjennom sine internasjonale nettverk. Underveis i arbeidet med denne rapporten så vi at spørsmålet i delproblemstilling 2 også kunne rettes andre veien: Hva betyr kunstmiljøet i Bergen for de gjestende kunstnerne? Våre ulike samarbeidspartnere i kunstmiljøet sin støttende holdning til gjestene betyr svært mye, og ressursene de stiller til rådighet er uvurdelig. I svarene ser vi at sammenhengen mellom god sosial/faglig kontakt og opplevelsen av et vellykket opphold er tydelig. Respondentene uttrykker ønske om sosial/faglig kontakt. Administrasjonen

Performance- og billedkunstner Dragan Vojvodic fra Serbia lagde installasjon av gamle takstein fra USF, 2012.

ved USF er formelt sett gjestenes vertskap, men kunstmiljøet opptrer også med en vertskapsfunksjon overfor gjestene. AIR Bergen sin identitet og attraksjonsverdi kan i stor grad knyttes til samspillet mellom aktørene i kunstfeltet og til Bergens renommé som kunstby. Dette stiller krav om at det finnes en “kritisk masse” som er stor nok til å utgjøre et dynamisk kunstmiljø i Bergen.

I delproblemstilling 3 spurte vi om hvilke erfaringer fra AIR Bergen som kan overføres til andre gjestekunstnerordninger og til et samarbeid mellom ordningene. Air Bergen er en av flere gjestekunstnerordninger på Vestlandet, men den største og eldste. I case-beskrivelsen har vi redegjort for hvordan vi praktisk arbeider, og i kapittelet ”Overføring til andre AIR” har vi nevnt og redegjort for en rekke faktorer som vi mener er sentrale for en god drift. Det finnes ingen fasit i drift av gjestekunstordninger, og tiltak og tilrettelegging vil variere i forhold til hvilken type AIR det er snakk om. Typologimodellen på side. 14 kan være et nyttig verktøy for å plassere ens egen ordning og finne sin egenart blant andre tilbud. Den viktigste erfaringen USF har gjort, og som er tydeliggjort gjennom undersøkelsen, er viktigheten av overenstemmelse mellom vertskapets intensjon med ordningen, innholdet i ordningen og måten informasjon om ordningen formuleres og distribueres på, samt at kriteriene for utvelgelse av søkere må reflektere denne intensjonen.

Vi satte oss også fore å finne måter gjestekunstnerordningene i en region kan samarbeide på. Undersøkelsen ga oss for lite grunnlag til å gi svar på dette, men vi håper at publiseringen og oppfølgingen av denne rapporten kan anspore til kreativ tenkning rundt samarbeid og nettverk i og mellom store og små kommuner på Vestlandet.

SLUTT.

REFERANSER

Galligan, Ann M. and Joni Maya Cherbo (2004): "Financial Support for Individual Artists", s. 23-42 i The Journal of Arts Management, Law, and Society, Volume 34, Issue 1, 2004.

Ellen Loots (2012): "An Exploration of an Organization Form: Artists' Residences", paper presented at the ICCPR, Barcelona, Spain 2012.

Bergen Kommune: "Kunstbyen Bergen 2008-2017".

Byrådssak 14.04.2010 "Evaluering av strategisk handlingsplan for internasjonal kunst- og kulturpolitikk 2006 - 2009.

"Internasjonal kunst- og kulturutveksling i kunstbyen Bergen / Bergen kommunes strategiske handlingsplan for internasjonal kunst- og kulturpolitikk 2011-2015".

ARTIST IN
~~RESIDENCE~~

RESISTANCE